

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 31. marca 1939

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejce) v Ljubljani

Pripombe k slovenskemu političnemu programu

4. Kaj zahtevamo?

Če bi v političnem življenju tehtali besede in če bi hoteli politiki in državniki iz načelnega priznanja neke pravice izvajati tudi praktične zaključke, bi sporazum med jugoslovanskimi narodi lahko postal jutri dejstvo. Kolikokrat smo slišali iz ust odločilnih državnikov in politikov poudarjati enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov v tej državi! Enakopravnost — to je dejansko tisti čudežni obrazec, ki nam odpira vrat v boljšo prihodnost. Nič drugega ko enakopravnost zahtevajo Hrvatji ein Slovenci, in vse politične in ustavne pravice, ki jih zahtevajo, so samo poročila za to enakopravnost, pa bodi, da jih kdo imenuje avtonomija ali federacija ali kakor že koli.

Pojem enakopravnosti je tako jasen in določen, da se v svetu logike in prava ne da z njim šariti in slepomiškati. Zato lahko trdimo, da so za sporazum, to je za resnično in trajno ureditev našega notranjega narodnega vprašanja vsi tisti, ki so za dejansko enakopravnost Srbov, Hrvatov in Slovencev brez prikritih pridržkov in brez posiljevanja prvotnega in edino mogočega pomena te besede. V besedi enakopravnosti je v resnici obsežen naš državnopravni program. Zato ni odveč, da skušamo dati tej besedi kolikor se da določeno vsebino. Naj se potem pokaže, kdor priznava prvotne in načelne od nikogar osporjene osnove te države in kdo jih zanika in ruši. In odgovoriti moramo obenem na vprašanje, kdo je subjekt te enakopravnosti in kdo edino je poklican, da razsodi, če je enakopravnost izvedena ali ni izvedena.

V zvezi z našim velikim državnim vprašanjem razpravljati o tem, na koga se pravica do enakopravnosti na naša, se zdi res odveč, vendar se še najdejo pri nas ljudje, ki bi radi speljali zadevo na slepi tir in besedičijo o enakopravnosti posameznega državljanja Slovenci, Hrvata in Srba in trdijo, da je naša enakopravnost v tem, da so vsakemu državljanu pri nas odprta pota do najvišjih mest v državni upravi. »Slovenija« je v tej zvezi nekoč pravilno pripomnila, da so y tem smi-

slu enakopravnosti pri nas tudi Cigani. Kdor nas hoče danes pitati s tako politično modrostjo, je neresen človek. Ko torej govorimo o enakopravnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov v tej državi, moremo imeti v mislih samo Slovence kot celoto, Hrvate ko celoto in Srbe kot celoto. Kot celota hočemo biti Slovenci enakopravni, enakopravni kot državni narod, kot nosilci državne misli in državne oblasti. Ne predmet, osebek državne moči hočemo biti. Slovenci smo v tej državi enakopravni, to pomeni, da imamo Slovenci na svoji zemlji iste pravice, kakor jih imajo Srbi na svoji, to pomeni, da si svoje življenjske zadeve sami urejamo in da nima nihče pravice in tudi ne mogočosti, da bi se vmešaval v stvari, ki so samo naše, to pomeni, da si glede skupnih državnih zadev pravice in dolžnosti sporazumno določimo brez vsake majorizacije enega državnega naroda po drugem, brez mogočosti te majorizacije. Enakopravnost v državi za nas pomeni, da čutimo kot narod vse svoje življenjske pravice popolnoma zavarovane, da imamo vsa ustavna poročila, da nam jih nihče ne more vzeti, da nas varuje zakon in za zakonom stoječa organizirana državna moč pred vsako kršitvijo teh naših pravic.

Tako resnično enakopravnost je mogoče urediti le v svobodnem sporazumu med prizadetimi narodi, ker pravice do nje ne sprejemamo od države, država smo mi sami, njeni narodi. O tem, ali je kak narod enakopraven, more izreči zadnjo besedo le on sam, nihče drugi, najmanj pa tisti, ki si z njim deli pravice v državi. Ne more biti razsodnik v spornih zadevah nekdo, ki je v sporu sam prizadet kot stranka.

Naravno je, da si majhen narod želi tem trdnjših ustavnih in političnih poročev svoje enakopravnosti, čim šibkejši je po svojem številu in po svoji vnani moči, čim večja je torej mogočnost in nevarnost majorizacije po močnejšem državnem narodu. Prav gotovo odločajo tu tudi psihološki razlogi in praktične skušnje, in treba je z njimi računati kot s političnimi stvarnostmi.

rija v volilnih zadevah, temveč morajo to oblast prevzeti volilci sami v odrejenih oblikah tako, da so v teh odborih obvezno zastopane tudi politične manjšine. Zaradi preprečenja vpliva upravnih oblasti je zdravo, če se območje volilnih okrajev ne ujema z območjem političnih okrajev. Organi političnih uradov stojijo vteku volivne borbe pod oblastjo organov volilcev, so samo izvrševalni organi le-teh.

Volilni imeniki, kakršni so in v kakršnih rokah so, naj se odpravijo. Ostali naj bi edino-le kot pripomoček istenja volilcev. Dokaz volilne pravice naj bo izključno le državljanska izkaznica. Le-to bi moral dobiti vsak volilni upravičenec in z njo lahko vrši volilno pravico, kjer koli se na dan volitev mudi. Volilna komisija, pred katero je izvršil volilno pravico, mu bo na izkaznici to zaznamovala; zdaj pa le voli drugič, če znaš. Kazenske sankcije za dvojno ali večkratno glasovanje ali celo z glasovanje mrtvih lahko odpa-dejo povsem, če se uvede državljanska izkaznica.

Volilna pravica ne sme biti odvisna od trajanja bivališča v enem kraju. Volilno pravico izključevati smejo samo take lastnosti, ki so individualna ovira, da bi se izvrševala svobodno. Na primer: pripadnost k poklicu, ki ne dovoljuje svobode mišljenja, sodna kazen za nečastno dejanje, odpoved na pravice zasebnega prava, itd.

Skušnje zadnjih let nas opozarjajo na potrebo, poostri pogoje za imetje volilne pravice nasproti tistim, ki so dokazali s svojim delom, da znajo demokratično tudi izpodnesti, kadar so na oblasti. To bi bilo sicer precej revolucionarno dejanje, toda tudi demokracija ima pravico, da se — brani.

Volilno pravico naj ima vsak državljan od 1. januarja tistega leta dalje, v katerem doseže polnoletnost, kolikor ni izrečno izključen, bodisi za stalno, bodisi za določeno vrsto let.

Zaradi jasnejše politične orientacije se nam zdi primerno, da se ženska volilna pravica za določeno dobo po uvedbi s tem zakonom o volilni pravici, na pr.: za dobo deset ali petnajst let, izvršuje ločeno od volilne pravice moških volilcev. Ženske naj kandidirajo in glasujejo ločeno od moških.

Kazni za volilne prestopke, med katere je treba spraviti tudi volilne laži in izsiljevanje volilcev v teku agitacije, torej pred dnevom volitev, morajo biti v vsakem primeru zvezane z izgubo volilne pravice in izvzete iz amnestije. Posebna sodna pristojnost naj se odpravi. Pregon volilnih prestopkov se pa začne samo tedaj, če je ovaditelj imenovan. Med volilne prestopke je spraviti tudi vse uradno izdane pozive v korist določenega glasovanja.

Pravica kandidature je odvisna od imetja volilne pravice. Dokaz pravice kandidiranja je spet državljanska izkaznica.

Vezava več kandidatur na skupen seznam mora biti fakultativna. Volilna pravica mora biti končno tako sorazmerna, da ne gre v določenih merah in v določenem volilnem območju noben glas v izgubo.

Prihodnjič pa objavimo želje glede načina, kako naj se izvršujejo volitve v posamezen politični zastop.

Dr. I. Š.

Kakšnih volilnih predpisov si v Sloveniji želimo?

O tej stvari smo že pisali v »Sloveniji« pred leti. Takratna razmišljanja o tem predmetu so bila aktualna, ker je režim, ki se je šaljivo sam oznanjeval kot »režim treh hierarhov«, zagotovil z deklaracijo z dne 4. VII. 1935, da bo neutegoma prilagodil politične zakone ljudskim zahtevam. Tega je zdaj skoraj štiri leta, a je razmišljanje še vedno aktualno, tokrat seveda neprimerno bolj, ker je izdelavo novih volilnih predpisov prevzel pravosodni minister dr. Ružič, v katerem slutimo Evropa.

Za osvežite vspomina hočemo ponoviti — kolikor mogoče na kratko — nekatera vodila, v katerih vidimo slovensko neizogibnost.

Volilna pravica naj bo urejena za vse volitve v politične zastope enako. Zaradi tega naj se tvarina, ki tiče volilno pravico samo, uredi s posebnim zakonom, veljavnim za vso državo. Tu smo kedaj unitaristi. Razlog je v tem, ker je v bodoči zvezni državi porokovana demokracija v vsaki zvezni enoti posebej le, če porokuje za to demokracijo skupna država. Dokaz: slovaški zgled! Premnogim bi ta zgled dišal!

Volilna pravica mora biti tajna. V dosego tajnosti volitev mora vsebovati zakon o volilni pravici tehnične predpise, ki onemogočujejo, da bi bila tajnost izigrana v praksi. Ti tehnični predpisi pa naj omogočujejo tudi to, da se praktična izvedba tajnosti volitev izvede v vsaki zvezni enoti tako, kakor je to sposobna. Slovenija ima na vsak način pravico na pismeno tajno pravico in krog-

lic ne potrebuje. Prav tega si bo želela bržkone tudi Hrvaška.

Volilna pravica mora biti neposredna. Vsak volilec mora sam in osebno glasovati. Ko izvršuje glasovanje, ne sme biti od nikogar opazovan. Ali to spada že v prejšnji odstavek.

Volilna pravica mora biti enaka. To je izvedljivo samo tam, kjer so v posameznem volilnem okrožju okrajni porazdeljeni tako, da voli v vsakem okrožju koliko rmogoče isto število volilnih upravičencev.

Volilna pravica mora biti avtonomna. Ne državne, ne katere druge oblasti ne smejo imeti impe-

Iz preračunske obravnave

V teh dneh razglašajo zelo pogosto tisto politiko za modro, ki se zna prilagoditi razmeram, najsi so se le-te spremenile po zaslugi političnega nasprotnika. Še za bolj preudarno in pametno politiko štejejo nekateri tisto, ki posname gesla nasprotnika, potem ko ga je premagala z vsemi mogočimi, dandanes tako pestrimi sredstvi. Taka obrazložitev je seveda v naših časih tudi potrebna, sicer bi se znalo pripetiti, da bi preprosti ljudje v podobnih primerih imeli — zanašajoč se na nauke iz morale — politike za spekulacijo, breznačelnost in kar je še takih neprijetnih ozna-menil.

Če o teh stvareh premišljujemo, se nam bo posvetilo, kako je treba razumeti očitek o trojih, ki »perečih vprašanj ne razumejo«, kakor je poročal »Slovenec« z dne 23. II. t. l. o nekaterih, ki so bili določeni 11. decembra na seznamu dr. Milana Tšojadinovića za poslance. V tem očitku je opis mišljenja, ki je plod zakona vztrajnosti: kandidatom na omenjenem seznamu res ni mogoče s pridom zameriti, če tudi po 11. decembru plavajo v strugi udarnic, s katerimi je seznam vodil volilni boj. To je pa pri zahtevah, ki jih postavlja politika, omenjena zgoraj, na prožnost, za dotičnike kaj nevarna lastnost.

Modna blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petefinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Kdor koli je primerjal vsebino vladnih deklaracij z dne 4. VII. 1935 in z dne 16. II. 1939, je moral opaziti, kako iznenadljiva je njihna nasprotnost. In vendar je prva teh deklaracij izraz skoraj istih političnih osebnosti, ki so sodelovale odločilno tudi pri sestavi druge. Kar so prvi deklaraciji zamerili najbolj, je bilo dejstvo, da o hrvaškem vprašanju popolnoma molči, nasprotno pa poudarja državno in narodno enotnost. V drugi deklaraciji ni več govorjenja o tem, kar poudarja prva, zato pa je posvečenih hrvaškemu vprašanju nekoliko besedi, v katerih oceno se nimamo namena spuščati.

Tisti, ki »perečih vprašanj ne razumejo«, bi sedaj radi — tako je podoba poročil o posvetih parlamenta — dodatno zmanjšali pomen druge deklaracije vlade. Ne da bi sezali po imenih prizadetih — za politično razpravo, ki želi biti stvarna imena niso potrebna — bi se radi ogleдали bližje nekatera izvajanja ali miselnost onih, ki jih moramo šteti po vsem, po čemer jih poznamo, med tiste, ki »perečih vprašanj prav gotovo ne razumejo«.

V nekem dnevniku smo našli komaj tri dni po vladni deklaraciji pohvalno novico, da podružnici SPD v Šoštanju za gostinski obrat na Smrekovcu ne bo treba plačevati pridobnine. Pa mi boste rekli: Kja pa govoriš o planinski koči na Smrekovcu v zvezi s hrvaškim vprašanjem? In vendar je značilna zveza zaradi tega, ker hrvaško vprašanje ni samo hrvaško, temveč je to samo po zaslugi Hrvatov in njihove korajžne (zapomnite si ta prilastek, dobri Slovenci!) politike tako imenovano splošno vprašanje neizogibne notranje preureditve države. Ta preureditev države po hrvaškem receptu in tudi po konceptu pravih Slovencev seveda ni tako mišljena, da bo zasluga za slovenski narod že v izposlovanju davčne prostosti (predvidene v zakonu) za planinsko kočjo na Smrekovcu, temveč tako, da bo slovenska davčna oblast sama odločala v takih vprašanjih. Sedaj je namreč moral biti tisti, ki je o tem odločal, sam finančni minister. Zveze med davčno prostostjo planinske kočje na Smrekovcu in med

»hrvaškim vprašanjem« ne razumemo in se zaslugo pri takem »uspehu« hvalijo pač tisti, ki tudi »perečih vprašanj ne razumejo«.

Drug takšen »zaposnjen« unitarist v parlamentu se je ukvarjal obširno z vprašanjem, katera določna pridobitev je za to, da bo ljudstvo zadovoljno, najbolj potrebna. V popolnem preziranju smisla vladne izjave je povedal takole: »Če so poslanci samo z malo večjo pozornostjo pregledali državni preračun, so se lahko prepričali, da bi največji del vseh državnih izdatkov vseh primerih, naj bo oblika države takšna ali drugačna, ostal v rokah centralne oblasti. To, kar šteje danes za decentralizacijo, za prenos na samouprave, ne presega več kot 20,25% državnega preračuna... Kakor hitro bo dobil narod široke samouprave, bo takoj prenehal in odpadel velik del pritožb zoper to centralo. Narod bo — namreč! — sam uvidel, kaj lahko s svojim denarjem napravi in česa ne sme.«

Kritično pri tem unitaristu iz Slovenije se mi zdi to, da je pravnik, kajti s svojimi odstotki je prekosil — magistraliter visu! — samega bivšega podbana dr. Pirkmajerja, katerega »decentralizacija« (»dekoncentracija?«) bi nam prinesla celo 25 odstotkov nadzorovanega razpolaganja s svojim denarjem, seveda bi pa bila ta veličastna mera tudi že skrajni višek, ki bi bil mogoč brez mednarodni mzapletljajev oziroma brez spora z Društvom narodov. Pri tem se ta poslanec zaveda, da ne bi bile na njegov način rešene vse pritožbe, in priznava potrebo, da narod ne sme razpolagati s svojim denarjem. Kdo pa je tisti, ki naj odloča o tem, kaj šteje za »decentralizacijo«, se ni vprašal, in to je vprav glavna stvar. Ali kaj hočemo, ko tega spoznati preprosto ne more, ko pa zagovarja nazor, da narod ne sme razpolagati s svojim denarjem.

Preudaren človek bi mislil, da je pribijanje 20,25 odstotkov državnega preračuna na najvišjo stopnjo mogočih samouprav najvišja stopnja »nerazumevanja perečih vprašanj«. Pa ni, omenjeni poslanec je našel tovariša, ki ga je posekal. Ta kritik se je vladne izjave lotil od druge, čisto politične strani. Kratko in malo je zahteval, da opozicija sploh ne sme izraziti svojega mišljenja

o »perečih vprašanjih«, češ: sporazumu ne bo nič koristilo, če se postavljajo zanj pogoji. Izjave opozicije, kaj je potrebno za sporazum, je prekrstil v pogoj, ki jih opozicija nastavlja nekako kot nož na vrat vladi. Najmanj všeč mu je bila misel, da bi se morale vršiti volitve po nekakšnem drugačnem zakonu, kakršen je pa sedanj. Zaklical je, da volitev po drugačnem zakonu zato ni treba, ker se volitev on ne boji. Bile bi le potrebne, če bi se jih on in tisti, ki z njim enako mislijo bali. Natanko tako so tisti, o katerih prav vladna izjava, da so »pereča vprašanja izigrali in zavlačevali«, govorili, da dr. Mačku ni treba storiti drugega kot reči: da, in sporazum je narejen. Jezil se je tudi nad drugimi zahtevami, n. pr. nad zahtevo, da se popravijo krivice — po uradni objavi pa je ministrski predsednik sam odredil pred vsem, da se krivice popravijo — in je razglasil sporazum, ki ga je sklenila opozicija med seboj, za največjo oviro sporazuma! Za zavlačevanje sporazuma! Za to nihče ni bil osupnjen nad tem, da je tudi ta govornik h koncu povzdignil kot zdravilo že znane široke samouprave.

»Slovenec« gre zasluga, da je o teh govornikih obširnejše poročal in — to upamo — natančno ponovil njihova izvajanja. Tako vsaj vemo, koliko je še med nami takih, ki se ukvarjajo s politiko, pa se jim o »perečih vprašanjih« še zdi ne. Sedajni poslanci iz Slovenije naj v prihodnje take primere onemogočijo. Kakor smo brali, so med govorom nekaterih že zapustili zbornico. Tako je prav! Tako naj store vselej. Za naprej pa naj tudi dobro pretehtajo izvrstni prispevek nekoga D. P. — škoda, da se ni podpisal, takoj bi mu segel v roko! —, ki je v »Slovenec« z dne 5. t. m. objavil podatke o fondih, ki jih vodijo v Belgradu različni uradi. Ta prispevek je bil krvavo potreben, kajti nikjer še nismo našli na skupno statistiko vseh fondov, ki jih je sedaj — po navedbah D. P. — že sto in devet. Do 24. VI. 1935 jih je bilo 67, tako da so v prvih 17 letih te države prirasli povprečno štirje na leto. Od takrat jih je prirastlo še dvainštirideset, torej v treh in pol letih povprečno eden na mesec ali dvanaest na leto!

Dr. I. Štampihar.

Svobodnega tiska se boje

Novosadski list »Dan« prinaša sestavek o tiskovni svobodi, katerega vsebino navaja tudi »Slovenec«. Sestavkar čuti, da bo prej ali slej prišla tudi k nam svoboda tiska, ali kar vidi se, kako se je boji, četudi skuša svoj strah skriti za raznimi državotvornimi pomisleki. Zato pa našteva slabe strani svobodnega tiska, češ da postane rad sredstvo za nečasten boj, za brezvestno obogatitev, za hudobno podtikanje, izsiljevanje in podobne nepoštenosti.

Vse to je res. Ali razen tega je še dvoje res: Prvič to, da se dajo s primernim tiskovnim zakonom take nepravilnosti v obilni meri preprečiti. Drugič pa, da nosi pri svobodnem tisku prav ta svoboda mogočnost ozdravljenja v sebi. Zakaj ravno pri svobodnem tisku je zmeraj mogoče, da vsaj en del tiska razkrinkuje in kaže na pokvar-

jeni tisk, in dokler je v ljudstvu še količkaj navednostnih sil, je gotovo, da bo prej ali slej obratovalo z njim.

Seveda je pogoj za tako svobodo ta, da se že vnaprej in v tiskovnem zakonu določi, da nima nobena vlada pravice podpirati kateri koli tisk iz javnih sredstev, kolikor ne gre za strogo uradne zadeve. Kajti tako podpiranje pomeni, dajati denar, ki so ga zbrali vsi državljani, zoper voljo večine teh državljanov manjšini v namen, da z neresnico, potvorbami, zavijanjem uduši svobodno voljo večine za samopašne potrebe manjšine. Kjeti prav taka vlada, ki nima ljudstva, večine ljudstva, za seboj, ima zmeraj tudi največjo potrebo, da prikaže voljo ljudstva v napačni luči, ali da jo izkrivi in potvori. Zato se lahko reče, bolj ko je kaka vlada tuja ljudstvu, več dela s

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Konec)

Tudi za zbirko kopij bi bilo treba napraviti že naprej natančen načrt tako, da bi kar mogoče veliko posnetkov bilo napravljenih v eni svetovni galeriji. To že zaradi stroškov. Če bi napravil n. pr. v Florenci naš kopist 6 posnetkov, bi mu ostalo veliko več od zasluga kakor, če bi moral delati n. pr. dve kopiji v Rimu, dve v Florenci, dve pa v Benetkah. Pri velikih slikah n. pr. Rubensovih, bi zadostovali tudi izrezki, če bi cele slike ne bilo mogoče posneti, so pa tudi manjše Rubensove slike kot n. pr. »Kristus in 4 grešniki«, ki so značilne v kompoziciji za Rubensa in bi jih lahko cele posneli. Leonarda da Vincija bi lahko posneli v Louvre-u n. pr. »Sv. Ano« ali »Madono v duplini«, če bi pa hoteli imeti »Zadnjo večerjo« iz Milana, bi kopirali le nekaj srednjih figur s Kristusom.

Posnetki bi morali biti popolnoma natančni in v tisti velikosti kot so izvorniki, ker sicer niso pravi posnetki. To je bilo včasih samo po sebi razumljivo, danes pa mogoče ni več. Zato je treba tudi to povedati.

Izdelovanje posnetkov bi koristilo tudi našemu slovenskemu umetnostnemu ustvarjanju. Tisti slikarji, ki bi kopirali, bi se izurili v formi in bi začeli tudi sami delati v velikih oblikah prave resnične figuralne kompozicije, ki jih je danes pri nas še malo.

Če bodo kedaj »Narodno galerijo« ponovno preurejevali, bo treba seveda tudi poslopje »Narodnega doma« spet prezidavati znotraj in nele napraviti prizidek na severni strani za »zbirko

kopij«. Če bi tudi bili kedaj pritlični prostori »Narodnega doma« »Narodni galeriji« na razpolago in bi kopije spravili v pritličje, bi prizidek ne bil odveč in bi ga lahko porabili za kiparstvo in cizelerstvo ali za skladišče ali pa za laboratorij.

Gre pa seveda pri vsem tem za stroške.

Za dopolnitev gradiva slovenske »Narodne galerije« same sem v svojem binkoštnem načrtu iz leta 1930. računal za nakup umetnin za renesančni oddelek, za 17. stoletje, za vse tri baročne dvorane, za klasicizem, za Kavčičev kabinet, za Leryerjev, bidermajerski, krajinarski, Wolfov in Šubičev ter Azbetov in Petkovškov oddelek skupaj 832.000 dinarjev. Za pridobitev gradiva za kiparski in cizelerski oddelek v prejšnjih sestavkih nisem navedel stroškov, znašali bi pa po mojem računu kakšnih 120.000 dinarjev. Ker bi pa bilo treba pridobiti še več starejših slovenskih slik za slovensko »Narodno galerijo« kot sem jih naštel v svojem načrtu iz l. 1930., če bi bile prenešene iz »Narodne galerije« v novo »Moderno galerijo« vse slovenske slike od impresionizma naprej, je treba računati vsaj 1.050.000 dinarjev za pridobitev slovenskih slik, ki še manjkajo v »Narodni galeriji« in bi bilo treba vzeti v roke kakšnih 1.170.000—1.200.000 dinarjev, da bi bila slovenska »Narodna galerija« dovršena s kiparstvom, cizelerstvom in kolajnarstvom vred do časa slovenskega impresionizma. Za prezidavo velike srednje dvorane, napravo vmesnega steklenega stropa v ti dvorani ter preslikanje vseh prostorov v sedanji stavbi in popravilo ter barvanje zunanjosti »Narodnega doma« bi pa bila treba okoli 600.000 dinarjev. Notranja oprema (novi okvirji za slike, ki bi jih bilo treba še pridobiti, fotelji itd.) bi se dala napraviti s kakšnimi 100—150 tisoč dinarji. Za končno preureditev in dopolnitev slovenske »Narodne galerije« bi bilo torej potrebnih kakšnih 1.900.000—1.950.000 dinarjev.

Če bi pa prizidali še prizidek na severni strani

»Narodnega doma« in bi napravili tudi zbirko kopij, bi bilo potrebnih za prizidek sam okoli 350.000 dinarjev, za kopije kakšnih 600.000 dinarjev in za opremo (okvirje, fotelje) zbirke kopij kakšnih 100.000 dinarjev, skupaj torej 1.050.000 dinarjev.

Za popolno slovensko »Narodno galerijo« z zbirko posnetkov z vsemi prezidavami in prizidkom ter vso opremo bi potrebovali tedaj 3.000.000 dinarjev.

Ali bo ta znesek kdo dal in če ga bo kdo kedaj dal, res ne vem. Res pa je, da če bi imeli tuzemeljski Slovenci svojo popolno finančno samoupravo, bi znesek treh milijonov dinarjev v enem letu iz slovenskega preračuna igranje odšteli, ne da bi se sploh kaj poznalo!!

Marsikdo me je vprašal zakaj pišem tako na dolgo in na široko o slovenski »Narodni galeriji«. Nekaterim se je zdelo moje pisanje že dolgočasno, drugi so mi pa svetovali, naj bi ga dal ponatisniti v posebni knjižici. Res je, da sem v začetku mislil napisati ob dvajsetletnici vrhovnega slovenskega umetnostnega zavoda, katere se nihče ni spomnil, le pet ali šest podlistkov, ne pa nekaj desetlin. Gradivo mi je pa začelo rasti že zaradi tega, ker je o takih stvarih še dovoljeno pisati, drugič pa zato, ker me je čim dalje tem bolj mikalo, da vsaj malo posvetim za zidove in da se zaradi resnice in v prid stvari sami vsaj malo zadenem ob svit, ki je koga po krivici odbdajal. Mogoče bo moje pisanje kaj zaleglo, če sedaj ne, pa mogoče kedaj pozneje, ko odkrito želim, da bi vsaj na eni veji slovenske dejavnosti zrastle tudi iz današnjih dni res nekaj popolnega, absolutnega ter skladnega in bi preživelo zaradi notranje vrednosti tudi prihodnje čase, ko je nevarnost, da naša splošna raven pade in se zniža.

časnikarsko korupcijo. Zato bi tudi vsak zakon, ki bo preprečil, da more katera koli vlada s stvarnimi sredstvi vplivati na časopisje, v znatni meri pomagal, da bodo zginile protiljudske vladavine. S tem bo pa tudi pomagal demokraciji do zmage.

V bistvu nesvobodnega tiska pa je, da se morejo v njem sploh razvijati samo slabe strani svobodnega tiska, ne pa njegove dobre. Nikjer ni več nečastnega boja, brezvestnih obogatitev, lahobnega podtikanja in izsiljevanja, kakor v nesvobodnem tisku. To je tudi psihologično naravno. Čemu bi se slepar učil in onegavil, ko pa ve, da ga ne bo zlepa kdo prijel za nepošteno roko, vsaj kadar je in dokler je pripadnik vladajočih.

Kdor vse to preudari, brez postranskih pogledov in misli, ta ve takoj, koliko bi je ura, kadar se javljajo taki pomisleki proti svobodnemu tisku. Nočejo ga, za nesvobodni tisk jim je. To pove »Dan« dejansko precej naravnost, ko pravi (navajamo po »Slovenec«):

»Državna oblast je poklicana da nadzira, komu naj bo časopisje izročeno, da določi pogoje, ki jih mora imeti vsakdo, ki hoče biti časnikar... Pri nas more biti urednik lista kdor koli hoče, in mu ni treba nobene šolske niti moralne kvalifikacije.... Svoboda tiska mora biti v rokah ljudi, ki te svobode ne bodo izrabljali... Novi tiskovni zakon mora določiti natančno moralne pogoje in lastnosti, ki jih mora imeti urednik takega lista. potrebna bi bila najmanj dovršena popolna srednja šola.

Končuje pa »Dan« svoje modrovanje kakopak s pristnim policijskim pozivom, da bi bilo delo-

vanje vsakega, ki bi brez teh pogojev »izvrševal časnikarski poklic, brezpravno in kaznivo«.

Misel takega dokazila sposobnosti za časnikarski poklic je res vredna, da si da »Dan« patent nanjo. Čim prej naj pa razširi te svoje imenitne zahteve še na druge delavce s peresom, ki včasih še bolj vplivajo na bralca, kakor kakšen časnikar, čigar beseda je danes slišana, a jutri pozabljena. Tkao na primer na pesnike in pisatelje povesti, romanov in dram, na znanstvene pisatelje, tudi na slikarje, ki dostikrat še bolj živo vplivajo na množice, ker vplivajo še bolj neposredno. In zakaj bi ostali samo pri pisateljih! Kaj pa politiki, državniki in drugi — saj je njihna odgovornost vendar še mnogo večja od časnikarske? Tudi za te bi se spodobila najmanj dovršena popolna srednja šola — po »Dnevu« vsaj. Svetovna zgodovina bi sicer ob tem jugoslovanskem nauku ne poznala na primer takega Washingtona ali Lincoln. Prava reč! Zato bi se pa tem bolj lahko postavljali jugoslovenci z raznimi Jevtiči, Stojadinoviči, Marušiči in Kramerji.

Nekaj pa radi verjamemo, da ima namreč časnikar, ki je navdihnil novosadski jugoslovanski nacionalni »Dan«, najmanj dovršeno popolno srednjo šolo, in da ima natančno tiste moralne pogoje in lastnosti, ki morajo biti v dopadenje vsakemu protidemokratskemu režimu. Ta sestavek zoper svobodni tisk pa je obenem najboljši dokaz, da dovršena srednja šola ne daje prav nobenega poročstva za kulturno in нравstveno raven časopisja.

Opazovalec

Narodni svet

Vprašanje ustanovitve narodnega sveta se je pri nas v nevarnih dobah narodnega življenja že mnogokrat načelo. Prav zdaj predlaga, v mariborskem »Večerniku« dr. Ervin Mejak iz Gornjega grada ustanovitev narodnih odborov, ki so potrebni glede na zadnje mednarodne dogodke in zaradi pozitivne narodnega obrambnega dela v Sloveniji. Predlog želi ustanovitev krajevnih, okrajnih in dveh pokrajinskih narodnih odborov. Medtem ko naj bi se krajevni narodni odbori ustanovili v vseh krajih, kjer obstajata vsaj dve narodno kulturni organizaciji, okrajni na sedežih okrajnih glavarstev, naj bi se pokrajinska narodna odbora ustanovila v Ljubljani in Mariboru. Ne da bi se tu za zdaj podrobno spuščali v obravnavo prečnega in pri nas dozdaj še ne zadovoljivo ali pa sploh nerešena vprašanja narodne organizacije, bi bilo le potrebno omeniti, da ima predlog veliko hibo, kre dopušča ustanovitev dveh pokrajinskih narodnih odborov. Brez ozira na to, da se na ta način uvaja škodljiv historični regionalizem, bi bilo predvsem pomisliti na to, da mora v najbolj kritičnih časih obstajati ena, enotna organizacija za vse naloge, ki bi jo mogle čakati. Seveda bi taka organizacija, kar se podrejenih eksekutiv tiče, morala upoštevati ne samo Ljubljano in Maribor, temveč tudi Celje in Ptuj, toda vodstvo bi moralo biti v rokah enega osrednjega odbora. Da pa bi ga morali sestavljati najbolj odločni in najbolj delavni ljudje, se razume samo po sebi, in v tej potrebi bi bila obsežena tudi vsa zahteva spoznanj iz težko preizkušene slovenske prevratne dobe.

Naše pošte v znamenju centralizma

Tudi o naših poštnih razmerah je bilo govorjenja v zadnjih dneh, v skupščini in izven nje. Mi smo o tem že večkrat pisali, zato ponavljamo na kratko samo nekaj najvažnejših dejstev. Lanskega leta so donosale pošte iz Slovenije nad 33% vseh dohodkov pri prebivalstvu, ki ga je komaj 8%. Pri slovenskih poštah tudi najhitreje naraščajo dohodki. Medtem ko so znašali v prejšnjem letu 1935/36 še 19%, so narasli naslednje leto na 28%, lansko leto pa, kakor že rečeno nad 33%. Raste dohodek, toda znižuje se število osebja. V času od 1932 do 1938 se je namreč znižalo število poštnega osebja v Sloveniji za 112 oseb, kljub temu, da so naraščali dohodki v velikanski meri in vzporedno z njimi seveda tudi delo. Zaradi tega je poštne osebe vse zgarano in izčrpano. Medtem pa, ko se znižuje osebje pri slovenskih poštah, kjer je dohodek največji, so centralistične vladavine pridno zviševale število osebja pri drugih poštnih ravnateljstvih. Celo v Zagrebu so ga zvišali v zgoraj označeni dobi za 14, kar spet potrjuje našo ugotovitev, da niso Hrvatje zaradi svoje vzdržnosti od skupščinskega govorjenja ne samo prav nič na slabšem, ampak celo na boljšem, kakor mi Slovenci, čeprav nam je hotela navesti »Samouprava«, pa tudi drugi jugoslovanski listi, kakor da bi Hrvatje samo zaradi svoje politične abstinence prikrajšani. Še bolj pa se je pomnožilo osebje pri drugih ravnateljstvih, v celoti za 577 oseb, med temi na primer v Splitu za 26, v Beogradu za 111, v Sarajevu in Cetinju za 79.

Zaradi pomanjkanja osebja tudi pošta v Sloveniji ne dostavlja pošilk, kakor bi jih morala in kakor bi vsak pričakoval, ki plača določeno

nek. Ne morejo namreč — v Sloveniji! — dobiti od Narodne banke dovoljenja za nakup tujih valut, medtem ko industrija n ajugu takih ovir ne pozna. »Trgovski list« opisuje takole to delo, ki je čisti plod centralizma:

Še zlasti nekvalificirano pa je, kako se odgovarja na razne prošnje uvoznikov. Tako so nam znani primeri, ko je podjetje zaprosilo za dovoljenje nakupa 2.500 angleških funtov, da je prejelo čez dva meseca odgovor, če mu ne bi zadostovalo 100 funtov. Takšen odgovor mora pognati tudi najmirnejšemu človeku kri v glavo, ker to se pravi direktno norčevati se iz ljudi.

Na drugi strani pa pridejo zopet odgovori, zakaj si uvozniki že prej niso nabavili tako velikih zalog, da bi bili preskrbljeni za vse leto. Tudi takšni odgovori so čisto navadno norčevanje. Če bi imel vsak uvoznik zadostna denarna sredstva, bi pač vsakdo nabavil čim večje zaloge surovin, saj bi se vsak rad odkrižal te več ko nerodne dolžnosti, da vedno znova prosi za uvozna dovoljenja. Koliko uvoznikov pa ima toliko denarja, da bi mogli nalagati velike zneske brezobrestno v zalogo? Popolno nepoznanje poslov dokazuje tisti, ki stavi takšna vprašanja.

Znani pa so na drugi strani primeri, ko nekateri zelo hitro dobe potrebna dovoljenja, ki jih potem tudi dobro vnovčijo. Niso redki niti primeri, ko domača narodna podjetja nikakor ne dobe dovoljenj, tuja podjetja pa jih dobe z lahkoto. Da je takšno ravnanje vredno vse graje, ni treba posebej naglašati.

Ves način funkcioniranja naše uvozne kontrole dokazuje, da Narodna banka v Beogradu tej kontroli ni dorasla. Iz tega nujno sledi, da je treba to kontrolo, če je res neobhodno potrebna, reorganizirati tako, da bo v resnici funkcionirala. Kontrola, ki ne funkcionira, ni nobena kontrola!

Uvozna kontrola se mora zato decentralizirati in prepustiti je treba glavnim podružnicam v državi, da te izvajajo uvozno kontrolo. Te podružnice bodo mogle kontrolo tudi mnogo pravičnejše izvajati, ker mnogo bolj poznajo potrebe uvoznikov in ker se na samem kraju kontrola vedno laže izvaja. Prav nobenega resnega zadržka ni, da bi se tej zahtevi tudi ustreglo, razen seveda, če ni centralizem kljub svoji nesposobnosti tudi tu zakon. Upamo pa, da tako vendarle ni!

Samo tole bi še dostavili: »Trgovski list« upa, da ni centralizem tudi tu vmes, mi pa vemo, da je. In dokler bo, pustite vsako upanje.

Dve duši

Dr. Dinko Puc, ban petomajski, je na zborovanju zaupnikov svojega lista »Slovenska beseda« imel govor za — slovensko skupnost! Tisti dr. Puc, ki si je sicer na vso moč prizadeval, kadar je imel oblast, da bi slovensko skupnost čim bolj oslabil, zato pa tem bolj ojačil jugoslovansko-centralistično skupnost. Znano je, kako se je godilo ljudem, ki so za njegovega banovanja propagirali slovensko skupnost, vemo, kako je grozil uradnikom, če bi si bil kdo upal voliti proticentralistično, slovensko. Pa nam kljub vsemu pripoveduje njegova »Slovenska beseda«, da se je na tistem zborovanju takole navduševal za slovenstvo in njegovo trdno povezanost:

Slovenec nas je nekaj nad en milijon. To ni mnogo, toda ta milijon bi lahko pomenil mnogo več, ako bi ne bil med seboj tako razprt, razcepljen in razbit. En milijon odločnih in dobro povezanih ljudi med seboj bi pomenil zelo mnogo tako nasproti zunanjemu svetu, pa tudi v naši državi sami, kjer se čisto izigrava ena stranka nasproti drugi. Zato moramo prenehati s sedanjimi metodami preganjanja in uničevanja svojih lastnih rojakov, kajti vsak Slovenec, ki ga uničimo, pomeni ponovno slabljenje onega, ki ima slučajno moč v rokah. Zavedajmo se, da je Slovenec del našega skupnega slovenskega telesa. Če si bomo v svesti tega, bomo odstranili preganjanje uradništva, odpustili delavcev, uničevanje eksistenc samo iz razloga, ker niso vsi popolnoma naših nazorov, pa nekoliko drugače gledajo na javna, politična, kulturna ali gospodarska vprašanja.

Kaj ustvarjamo s takimi metodami, kakor smo se jih posluževali do sedaj? Iz ponosnih, značajnih osebnosti, ki so imele svoje prepričanje, svoja načela in svoje nazore, nastaja rod sklonjenih glav, ki se boji za tisti borni kruhek, ki ga še imata on in njegova rodbina; hbrtnic ni več, samo še ukrivljeni hrbti generacije ponižanih in poteptanih! In to naj bo ponosna, svobodna Slovenija?

Le to naj bi nam bil dr. Puc pri tej priložnosti še navadele, zakaj naj bi te vsakdanje resnice veljale samo v teh dneh. Zakaj je dr. Puc l. 1935. preganjal lastne rojake, če so hoteli voliti slovenske ljudi, ne pa nekega centralističnega hegemonističnega diktatorja? Zakaj ni leta 1935. delal po teh svojih besedah in naukih in odstranil preganjanje uradištva? Zakaj se je takrat toliko prizadeval, da bi bilo med nami namesto ponosnih, značajnih osebnosti čim več sklonjenih glav?

Toda na ta vprašanja dr. Puc ne bo odgovoril. Kaj naj bi tudi rekel? Da prebivata dve duši v njegovih prsih, ena taka, ki mu ravna delo, kadar je na oblasti, druga pa hudo moralna, ki se oglasi samo, kadar se ni bati navzkrižja med oblastjo in moralo. Ko je z drugimi besedami morala tako rekoč koristna zadeva, saj bi navsezadnje še lahko pomagala nazaj na oblast.

pristojbino. Odračunaš recimo precej visoko pristojbino za ekspresno pismo, pa rabi na primer iz Ljubljane na Jesenice dva dni. Brzjavke se ne dostavljajo na dom, pošta se ponekod dostavlja samo po dvakrat ali trikrat na teden — vse zato, ker ni osebja. Po pravici bo marsikdo vprašal, kako more sploh poštna uprava določiti in pobirati pristojbine za nekaj, česar ne vrši!

Pa ne samo pri osebju, tudi drugod varčuje poštna uprava v Sloveniji. V zadnjih dveh letih je znižala kredite od 51 milijonov dinarjev na 44 milijonov. Povsod drugje postavlja nova poslopja, v Sloveniji vseh dvajset let niti enega ne.

Dve leti od smrti dr. Ivana Prijatelja

Konec maja bosta minili dve leti, odkar je preminul slovenski literarni zgodovinar, vseučiliški profesor dr. Ivan Prijatelj. Njegovi učenci, prijatelji in znanci pripravljajo letos v njegovo počastitev posebno slavlje, kolikor se niso spominu velikega pokojnika že niso oddolžili z izdajo dveh njegovih obsežnejših razprav iz literarne zgodovine. Prav tako služi spominu dr. Prijatelja izdaja njegovih predavanj, ki so dozdaj izšla v treh knjigah pri Akademski založbi v Ljubljani pod naslovom »Kulturna in politična zgodovina Slovencev«. Ob takem položaju zanima vso slovensko javnost vprašanje, kaj bo z drugim velikim delom, ki se ga je lotil pokojni dr. Prijatelj takoj po prevratu z veliko ljubeznijo in s svojim korenitim znanjem, kaj bo z njegovo zbirko Jurčičevih in Tavčarjevih zbranih spisov. Te spise je pod uredništvom dr. Prijatelja začela izdajati »Tiskovna zadruga« v Ljubljani, pa dosedaj po dvajsetih letih še niso zaključeni, ne Jurčičevi in ne Tavčarjevi. Po dveh letih od smrti dr. Prijatelja bi se moralo pač že kaj ukreniti, da bi to življenjsko delo pokojnika ne ostalo žalosten torzo in da bi ostala izdaja slovenskih klasikov, urejena po preizkušenih načelih, okrnjena zaradi malomarnosti naslednikov.

Preganjanci in preganjalci

»Jutro« je prineslo poziv banovinskega odbora JNS, vsem preganjancem zaradi lanskoli volitev, naj se priklase v tajništvo, da se jim krivica popravi.

To bi bilo vse lepo in prav, če bi veljalo za — vse politične preganjance. aKjti tukaj bi mi vprašali, kaj pa je s političnimi preganjanci zaradi volitev l. 1931. in 1935. Mar velja pravica samo za preganjance ene skupine? In v tistih časih so ravno ljudje okoli JNS preganjali svoje nasprotnike, posebno uradnike, in teh preganjancev ni bilo nič manj, kakor jih je bilo za Stojadinovićeve vladavine.

Vsekako je JNS zadnja, ki bi bila нравstveno upravičena, učiti kogar koli politične morale.

Povsod centralizem

Te dni se spet govori, da se bo preselilo precej slovenske tekstilne industrije na jug. Poleg že dovoljkrat naštetih vzrokov za take selitve, med katere je šteti zlasti visoko davčno obremenitev v Sloveniji in vse mogoče davčne olajšave na jugu, so zlasti zadnje čase nastopili še drugi vzroki, ki kakor po načrtu otežujejo naše industriji obsta-

Pravi izviri slovanske nesreče

»Slovenski narod« navaja pod naslovom »Izvir slovanske nesreče« neke »jugoslavjanske novine« iz leta 1850., ki so že tedaj pisale o potrebi edinosti med Hrvati, pri čemre še pristavljajo:

Zanimiv je zlasti odstavek o Slovencih, iz katerega je razvidno, da že takrat ni nihče mislil, kakor tudi danes nihče ne misli na »pohrvačenje« ali »posrbljenje« Slovencev.

O tem danes ne mislimo razglabljeti, kako so si takrat mislili edinost med Slovani, čeprav bi lahko že samo s

Vrsta pokazali, kakšne vrednosti so »Narodovi« nauki. Toda da si »Narod« upa trditi, da tudi danes ne misli nihče na posrbljenje ali pohrvačenje Slovencev, to je res malo hudo spričo pisanja »Narodne Odbrane« in tolikih drugih časnikov in obzornikov zadnjih let, ki so naravnost zahtevali tiho in postopno likvidacijo našega jezika. In ker seveda »Slovenski narod« za vse to prav natančno ve, in ker kljub temu piše drugače, tako da bolj naravnost res ne more biti resnice v obraz, dokazuje s tem, na kakšno nizko raven je padla jugoslovenska časnikarija. Dokazuje tudi, kako slaba, ogabno slaba je stvar, ki je ne morejo braniti in zagovarjati, razen z neresnico.

In ta neresnica je tisto, ki je poleg izkoriščanja in zapostavljanja med poglavitnimi viri slovanske nesreče. A listi, ki delajo z neresnico, da prikrivajo prave vzroke needinosti med nami, imajo svoj doberšen delež na slovanski nesreči in med njenimi poglavitnimi vzroki so. Iz česar izhaja spet z nujno logiko sklep: dokler ne bodo odpravljeni izviri in vzroki slovanske nesreče, tudi nesreče same ne bo konec.

Politika fondov

V zadnji številki smo že omenili zdravstveni sklad, ki se bo, kakor vsi skladi, upravljal strogo centralistično, in ki ga je sprejela pred nekaj dnevi skupščina z glasovi tudi slovenskih poslancev. Marsikoga utegne zanimati stališče naših gospodarskih ljudi do tega in do takih skladov. Zato navajamo po »Trgovskem listu« govor in predlog člana Zbornice za TOI Ferda Pintarja z njene plenarne seje dne 22. letošnjega marca. Izvajanja gospoda Pintarja so tem bolj zanimiva, ker dokazujejo, da bo Slovenija s tem skladom spet dvakrat obremenjena. Dejal je:

V naši upravi se po vrsti uvajajo razni fond, ki imajo namen pospeševati določene interese javne uprave. Ti fond se upravljajo centralno in imajo vsak zase posebne dohodke. V zadnjem času so bili ustanovljeni kar trije taki fond, katerih vsak uvaja za namene, katere zasleduje, posebna bremena. Tako se je s cestnim fondom uvedla davščina, ki se pobira na blago, ki se pošilja v vagonih količinah po železnici, dasi bi človek mislil, da take pošiljke najmanj obremenjujejo naše ceste. Dobili smo melioracijski fond, ki nalaga našim mlinom in žagam težke davkatke, proti katerim se ti upravičeno upirajo. — Pred kratkim pa smo dobili nov narodni sanitetni fond, ki zopet uvaja celo vrsto obremenitev. Uvaja se posebna doklada za kozmetične obrate, poleg tega se povišujeta carina in skupni davek na uvožena kozmetična sredstva. Podružujejo se dalje zdravila in desinfekcijska sredstva, podružuje se nadalje prenočevanje po hotelih, vilah, penzionih, letoviščnih domovih itd. Penzija je pri tem po višini obremenjena z 2 do 10 odstotkov, tako da se bo pri penzijah nad 100 din pobiral 10 odstotni davek. Pobirala se bo dalje v korist tega fonda posebna davščina, ki znaša pri naravnih mineralnih vodah 10 odstotkov, pri umetnih mineralnih vodah pa 20 odstotkov. S temi dajatvami so občutno prizadeti trgovci kozmetičnih predmetov in prodajalci mineralne vode. Še bolj pa so prizadeti gostinski obrati, ki naj bi plačevali razmerno visoko dajatev na penzijo, ki jo plačujejo gosti.

Najtežja obremenitev pa je uvedba nove zdravstvene doklade, ki znaša 3 odstotke od predpisanega neposrednega davka. Na ta način se bo dajatev tudi za druge fonde še stopnjevala z zdravstveno doklado in z njo vred dosegla obremenitev, ki je za naše davkoplačevalce vsekakor pretežka. Nova doklada je tembolj občutna, ker pobira banovina za namene združenih zdravstvenih občin posebno zdravstveno doklado, ki znaša v dravski banovini 5 odstotkov. Zdravstvene občine imajo do malega isti cilj, kakor pa narodni sanitetni fond in njihovo področje se v vseh bistvenih točkah krije s področjem narodnega sanitetnega fonda. Vendar pa vsa uredba nikjer ne omenja, da se z njo zakon o zdravstvenih občinah glede konformnega področja v katerem koli oziru kaj izpreminja ali razvešča. Že sedanje breme je tako težko. Če se to breme sedaj še poveča s 3 odstotki prispevka za narodni sanitetni fond, dosega breme ob istočasnem pobiranju zdravstvenih doklad izmero, katero davkoplačevalci v dravski banovini ne morejo vzeti brez ugovora na sebe. Predlagam, da Zbornica opozori odločujoče činitelje na nujno potrebo, da tudi država iz svojih davčnih dohodkov prispeva za ta fond vsaj toliko, kolikor je prispevala za zdravstvene namene že sedaj, ko je krila izdatke te vrste iz skupnih dohodkov, da se tako preprečijo nove dajatve, ki bi trgovce in gostilničarje preobčutno obremenile.

Dalje je potrebno, da se strne področje zdravstvenih občin s področjem narodnega sanitetnega fonda, da se za en in isti namen ne bodo pobirale dvojne dajatve.

Nauki iz zadnjega časa

Švicarski tednik »Die Weltwoche« obravnava zadnje dogodke in ugotavlja, da bo ostal tisti, ki se bo boril. Kdor se bo vdal, bo izgubljen za bodočnost.

Po poročilu »Hrvatskega dnevnika« o zadnjih dogodkih v Karpatski Ukrajini se je ukrajinska organizacija »Sič« upirala madžarskim četam deset dni, dasi je bila slabo oborožena proti izvršitvi in moderno oboroženim rednim četam. Precejšnje število žrtev priznavajo sama madžarska uradna poročila.

Glavni poveljnik litavskih čet je izdal na ne litavske vojake razglas, v katerem ugotavlja, da se Litva ne bo vdala, če bo kdo napadel njene meje, temveč se bodo Litvanci borili do zadnje kaplje krvi. »Bolje je, biti častno premagan od močnejšega neprijatelja, kot pa bedno se vdati!«

V svojem zadnjem govoru je Mussolini rekel tole: »Jasno je, da je narod, ki je razpolagal z znatnim številom vojaštva in z ogromnimi skladišči orožja, že samo s tem, ker ni podvil nobene kretnje za ohranitev svobode, dokazal, da je zrel za novo usodo«

Čérkarska právrda

(Prosto po Prešernu.)

Al' práv se piše JRZ al' JNS,
se centralistov zbéganost serdita
z ljudmi prepíra svôjiga kopita;
kdo njih pa práv imá, je zanimívo res.

Po pámeti takó se réši tá-le zmés:
ak' JNS od JRZ je bôlj slovíta
in mánj razjédena, bôlj enovíta,
naj piše se mést' JRZ kar JNS.

Ak' pa od čérk dergáčna stvár ne bóde
in odvernít' ne bó móč' zle usode,
obhája táka mísel nás Slovénce,

de právdajo se ti móžje, zna bíti,
zató, de mógli bi se prelevítí
še préd, ko pokríjó jih smértné sénce.

Dr. Ametist.

Za 3. december 1937 je izšel v 45. številki dr. D. Pucove »Slovenske besede« zgoraj navajani sonet. Ker je dr. Puc medtem zase in za svoje prijatelje sijajno rešil vprašanje, »al' prav se piše JRZ al' JNS«, bo za marsikoga zanimivo res, kako se po pameti reši taka zmes, in sicer tako hitro, da so se »smértné sénce« pravi zgled obotavljive počasnosti ob njeni urnokračni prelevitvi. In tudi tisto se nam zdi, da ni bila »serdita« centralističnost bana dr. Puca pri petomajskih volitvah prav nič videti zbegana zlasti pa, da je bila takrat še zmeraj tako enovita, da se je pisala še zmeraj JNS.

Knjižica političnih spominov

(Josip Sinko, Moji spomini, sličice iz slovenskih narodnih borb pred in med vojno, založil Vekoslav Spindler v Mariboru, cena 6 din.)

Josip Sinko je bil tip tistega našega malega delavca, katerih imena ni bilo toliko slišati v dnevnem političnem vrišču, katerih delo pa je bilo potrebno, da smo si mogli ohraniti svojo narodno mejo vsaj na današnji črti.

Rojen je bil v Središču, torej tako rekoč v naši narodni bojni črti, leta 1851., torej v času, ko se je naš narod začel po dogodkih 1848. leta šele dramiti. V šolo je zahajal doma in v Mariboru, tam je tudi končal učiteljsko. V Mariboru je spoznal Tomšiča in Jurčiča in tam se je začel udeleževati skromnega, a vendar oplajajočega narodnega dela tistih dni. Nato je nastopil učiteljsko službo pri Sv. Miklavžu pri Ormožu za »mastno« letno plačo 90 goldinarjev, kar mu je bilo na znanje dano s slovesnim, seveda nemškim »certifikatom«. Za oskrbo pri nadučitelju pa je moral pri pozni maši in večernicah orglati, in še zvoniti bi bil moral, pa se je temu uprl. Odtod je prišel na šolo v svojem rojstnem kraju. Pozneje je prevzel posestvo svoje žene in pustil učiteljevanje. Delal je na posestvu, brugal pa se je zlasti za razvoj slovenskega šolstva v svojem domačem kraju, za organizacijo gospodarstva, pomagal je ustanoviti bralno društvo, delal je v občinskem svetu in drugje, povsod v slovenskem duhu. Leta 1898. je bil izvoljen za župana, štiri leta pozneje pa je občina središče izvedla slovensko uradovanje. Tudi takrat je bila slovenščina nemškutarjem trn v peti, bilo je groženj z razpustom, a Sinkova odločnost je zmagała. Konec vojne se je umaknil iz javnega življenja.

O vsem tem pripoveduje ta knjižica na 35 ih straneh. Sinkovo pripovedovanje je preprosto, brez zanosa, a jasno in pregledno. Le kadar ga je njegova narodna zavest spravila v spor in neposreden boj, tedaj se razvname tudi v pripovedovanju. Njegovi spomini pomenijo stvaren donos k zgodovini našega obmejnega političnega življenja. In hkratu so lepo dopolnilo k našemu ne ravno bogatemu spominskemu slovstvu.

Mali zapiski

Opomba k »Pravnikovi« petdesetletnici

Vsa slovenska javnost je zadnje dni po pravi slavlila petdesetletnico društva »Pravnik«, kajti vsak, ki le nekoliko pozna našo kulturno zgodovino, bo priznal, s kako žilavostjo in toplo ljubeznijo so se časih naši pravniki, organizirani v »Pravniku« borili za pravice slovenskega jezika v javnih uradih, v »Pravniku« organizirani slovenski pravniki so nam izoblikovali lepo slovensko pravno terminologijo, in »Pravnik« je bil neprenehljivo živo žarišče naših prizadevanj za slovensko vseučilišče. Da — tako je bilo! Poglejte pa lepo slovensko pravno izrazoslovje ob »Pravnikovem« srebrnem jubileju in pogledjte ga danes ob — zlato. Kdo je napackal v naš pravniški jezik razne robije, zatočenja, brake itd., itd., da v upravno pravno izrazoslovje, ki je pravi zločin nad slovenskim jezikom, niti ne posežemo ne? Ali bi ne bilo prav, če bi se ob tem zlato jubileju »Pravnik« spomnil svojega lepega izročila in pomedel z nesnago, ki se je nabrala po njegovem srebrnem jubileju v slovenskem pravniškem izrazoslovju? V. Z. Z.

Znaki časa

Društvo diplomiranih ekonomistov in komercialistov v Zagrebu je na zadnjem občnem zboru sklenilo, da izstopi iz Zveze ekonomistov v Belgradu. Obenem se je im edruštva izpremenilo v »Hrvaško društvo diplomiranih ekonomistov in komercialistov v Zagrebu«. Sklenila se je obenem ustanovitev »Hrvaške zveze ekonomista« v Zagrebu.

Še iz ilirskih časov obstaja v Varaždinu čitalnica, ki se je prvotno imenovala »Ilirska čitalnica«, sedaj pa že dolgo »Narodna čitalnica«. Ta čitalnica se bo zdaj prekrstila v »Hrvaško čitalnico«.

Slabo poročanje

»Slovenski list«, ki bi naj bil glasilo slovenskih izselnikov v Argentini, prinaša dne 24. letošnjega februarja takšnole novico:

Dr. Mačka zapuščajo

Pripadniki bivše HSS iz vasi Koritna pri Osijeku so prestopili pred kratkim v JRZ. Njihovi zastopniki so se zglasili v tajništvu JRZ in prosili za vstop v stranko. Svoj korak so utemeljevali s spoznanjem, da so 11. decembra glasovali za dr. Mačka v prepričanju, da bo poslej vodja hrvaškega naroda usmeril delo v pozitivno smer. Ker pa so se v svojih pričakovanjih prevarili, so sklenili stopiti v JRZ, ker se jim zdi, da je gospodarska politika vlade taka, da edina utegne koristiti tudi gospodarskemu izboljšanju v hrvaški vasi.

Argentinijska je sicer res nekoliko daleč od nas, a če že kdo tam poroča in kdor koli poroča o naših razmerah, bi moral imeti vsaj toliko pogleda in posluha za naše razmere, da ne bi česnal, kakor da so Hrvatje čez noč začeli zapuščati svoje narodne vrste in se udejnili centralistični stranki. Sicer pa Slovincem samim tako poročanje samo škoduje.

O imenih na Koroškem

»Koroški Slovenec« od 22. letošnjega marca priobčuje tale dopis iz Škofije:

V nedeljo 12. t. m. smo praznovali obletnico združitve Vzhodne marke z Nemčijo ter spomin padlih junakov. Došli sta tudi požarni brambi iz Škofije in Holbič in z SA-četami in godba na čelu korakali na Zorje, kjer je bil slavnostni prostor. Najprej so šolarji vseh razredov podajali že znane pesmice in reke, nakar je govoril nadučitelj g. Praseh. Med drugim je razmotrival o nemških imenih v južnem delu dežele. Vzel je za primer ime »Kramer« ter dejal, da so bili pradedje Kramerji gotovo Nemci. Sicer čedni govor je v tem odstavku nekam čudno zvenel, ker so nam nehote prihajala na misel imena Praseh, Jandl, Telsnik, Pinteritsch in druga podobna.

Ostre besede

Holandski list »De Nederländer« zahteva pojačanje mejnih utrd in pravi med drugim:

Narod, ki ljubi svojo neodvisnost in svojo čast, bo raje častno poginil v boju za svojo deželo, kakor se vdal v tisto, čemur pravijo »neizogibno«. Narod, ki zgubi neodvisnost po boju, kaže, da ima še dovolj življenjske sile, da vnovič vstane, da začne vnovič boj za svojo svobodo. Če se pa narod podvrže svojemu napadalcu brez boja — in naj se zdi še tako brezupen ta boj —, tedaj se odpoveduje za vselej pravici, da si spet pridobi svojo neodvisnost.

Popravek

V podlistku »Ob dvajsetletnici slovenske Narodne galerije v Sloveniji« od 24. marca tega leta so v drugem stolpcu tiskovne napake, kjer je govor o posnetkih ter bi moralo biti tiskano, da naj se napravijo posnetki po Tintoretu, ne Tinoretu, do Tiepola, ne Tiepola, ki bi jim sledili..... Maratta, ne Maratla..... Brengel, ne pa Brenghel. V tretjem stolpcu pa gre za Giorgionejevo, ne pa Giorgionajevo »La tempesta«!

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.